

Záchranný archeologický výzkum při stavbě prodejny Lidl ČR v Turnově

V druhé polovině června a na počátku července 2004 proběhl v Turnově na jihozápadním úpatí Výšinky záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán stavbou samoobslužné prodejny řetězce Lidl ČR v.o.s. Na původně travnaté výrazně svažité louce ohraničené na východní straně původní silnicí od Jičina a na západě novým průtahem 1/35 byla provedena na ploše téměř 1 ha mechanizovaná skrývka ornice. Zahájení zemních prací nebylo našemu pracovišti oznámeno, takže značná část zemních prací proběhla bez přítomnosti archeologa. Vzhledem k tomu, že zde byly při leteckém snímkování v 90. letech minulého století prokázány stopy starší lidské činnosti, náležel tento prostor mezi potenciální archeologické lokality. Jak se ukázalo zcela oprávněně: v centrální části skrývané plochy jsme našli zahloubený objekt – šlo o těleso pece datované do první poloviny 13. století, tedy do období před lokací Turnova. V blízkosti této pece se našly další zahloubené objekty – šlo o kúlové a sloupové jámy. Zemní práce byly okamžitě zastaveny a celý prostor staveniště byl podroben terénnímu archeologickému výzkumu. Mechanizovaná skrývka ornice byla zastavena za minutu dvanáct, neboť v jižní části skrývané plochy jsme našli skupinu žárových hrobů z mladší až pozdní doby bronzové. Západně od ní se nacházely zahloubené objekty sídlištního charakteru, které jsou datovány do širokého časového intervalu pozdní doby bronzové až mladší doby železné (9. – 5. stol. př.n.l.). Do první poloviny 13. století lze datovat zahloubené objekty zjištěné při východní hranici skryté plochy, kde se našly 3 pece a pozůstatek objektu, který souvisel se železářskou výrobou.

Nejstarším dokladem antropogenní aktivity jsou nálezy štípané industrie datované do mladší doby kamenné. Ta byla objevena při začišťení kulturní vrstvy po skrývce nadloží a nebyly zde registrovány žádné zahloubené objekty z období neolitu. Nejbližší soudobé osídlení je vzdáleno 150-200 m západním směrem na lokalitě Turnov – Maškovy zahrady.

V jižní polovině skryté plochy byla objevena výše zmíněná skupina žárových hrobů lidu popelnicových polí. Šlo o 22 hroby popelnicové a 13 hrobů jámových. Jámové hroby obkroužily skupinu popelnicových hrobů na severní, východní a jižní straně, na straně západní nebyly nalezeny. Je pravděpodobné, že pokračovaly pod těleso silnice 1/35. Jámové hroby úzce navazovaly na skupinu hrobů popelnicových.

Nalezly se pohřby se standardní výbavou několika keramických nádob, na okraji pohřebiště jsme objevily i jámové pohřby bez milodarů. Nejbohatším hrobem byl objekt 52 situovaný do středu pohřebiště (několik desítek nádob). Velmi zajímavou se pro nás jeví skutečnost, že nalezené pohřebiště přímo koresponduje s nejmladší fází sídliště lužické kultury, které bylo v letech 1998 až 2001 zkoumáno v areálu Maškových zahrad. Vzdálenost několika set metrů a dobrý dohled na nekropoli z lokality Maškovy zahrady nám dovoluje hypotézu o vzájemném vztahu obou lokalit.

Vedle žárových hrobů pozdní doby bronzové se našly zahloubené sídlištní objekty, které lze datovat s velkou dávkou tolerance do pozdní doby bronzové až počátků doby železné. Při západním okraji skryté plochy se nacházely 4 objekty interpretované jako kruhových pecí a skladovacích objektů. Tento hospodářský okrsek náležel do sídelního areálu, jehož sídlištní aktivity byly registrovány ve vzdálenosti cca 200-300 m v poloze „Pod sv. Antonínem“ při výzkumu v roce 1995 (areál Technických služeb) a dále v centrální části Maškových zahrad v letech 2000 a 2001. Vzhledem k tomu, že objekty tvořily jasně vymezený okrsek, je třeba je posuzovat v tomto kontextu a nevydělovat solitérní artefakty, které pocházejí z jejich výplní. Zajímavým se stal objekt 115/04. ve kterém se našla souprava mlecích kamenů – jejich datování je dosti problematická (latén – doba římská – počátek vrcholného středověku).

Naopak dvě kruhové, nejspíše chlebové pece s destruovanou kupolí a jedna menší oválná bez dalších zjevných konstrukčních prvků, které byly situovány k východní hranici skryté plochy byly datovány do první poloviny 13. století. Pod nimi si našel relikv výrobniho železářského

okrsku, který lze také datovat do první poloviny 13. století. Sídlní a výrobní aktivita předcházela lokaci města Turnova. Ke krystalizaci výraznějších sídlištních buněk docházelo přinejmenším od 12. století. Sídlištní buňky se nacházely na Vrchhůře, v areálu Maškových zahrad, na vyvýšeném stupni mezi Libuňkou a Stebeňkou, v okolí kostela sv. Jana Křtitele v Nudvojovicích. Tyto lokality zaujímaly významnou strategicko-ekonomickou polohu, neboť se nacházely v bezprostřední blízkosti jizerské komunikace. Mezi Libuňkou a Stebeňkou procházela stezka z centrální oblasti východních Čech a v tomto prostoru se napojovala na cestu vedenou při Jizeře, zřejmě se zde nacházel brod přes řeku.

Z tohoto důvodu je lokalizace sídelně-výrobního okrsku ke komunikaci od Jičína více než signifikantní.

Záchranný archeologický výzkum před stavbou prodejny LIDL na úpatí Výšinky přinesl řadu zajímavých zjištění, která výraznou měrou přispějí k objasnění různorodosti osídlování Turnova v mladším pravěku i v počátcích středověké transformace. Je bezesporu zajímavé, že ani svah s téměř desetiprocentním sklonem navíc s vývěry pramenů a postižený častou erozí neunikl pozornosti našich předků.